

Voorverkenning – hoe wordt ICT gebruikt in LOB in het onderwijs¹?

1. Inleiding

Tijdens de ELGPN bijeenkomst in Rome in oktober 2014 heeft een rondetafeldiscussie plaatsgevonden over inzet van ICT bij LOB. In navolging van deze discussie heeft Euroguidance Nederland een kleinschalige verkenning uitgevoerd naar (goede) voorbeelden van inzet van ICT bij LOB in verschillende Europese landen. Doel hiervan is te komen tot een overzicht waarmee beleid in Nederland ten aanzien van inzet van ICT in LOB gevoed kan worden. In dit verslag komt een inventarisatie van het gebruik van ICT in LOB in het onderwijs in Europa aan bod. We gaan in op welke manier LOB georganiseerd is in de verschillende landen, op welke specifieke doelgroepen LOB-beleid is gericht, bij welke vormen van LOB ICT wordt ingezet, wie deze initiatieven organiseert en welk deel van de LOB activiteiten in het onderwijs er inzet van ICT is.

2. Geraadpleegden

Input voor dit verslag komt van verschillende Euroguidance centra in Europese landen, te weten:

- Euroguidance Denemarken;
- Euroguidance Zweden;
- Euroguidance Noorwegen;
- Euroguidance Ierland;
- Euroguidance Estland.

3. Inzet van ICT bij LOB in het onderwijs in Europa

In deze paragraaf wordt een beeld geschetst van het gebruik van ICT bij LOB in het onderwijs in de verschillende geraadpleegde landen. Het algemene beeld is dat de verschillen groot zijn: in alle landen zijn websites beschikbaar met informatie over opleidingen en de arbeidsmarkt, maar in een aantal landen zijn er veel meer en veel bredere functies waarbij ICT in gebruik is: chatten met loopbaanbegeleiders, online tools voor laptops, tablets en smartphones om studiekeuzes te kunnen maken, tot aan Facebookpagina's waarmee men in direct contact kan komen met een loopbaanbegeleider.

3.1 Organisatie van LOB in het onderwijs

Denemarken: In Denemarken zijn er drie soorten loopbaandienstverlening: vanuit jeugdbegeleidingscentra, regionale begeleidingscentra en begeleiding middels ICT.

- Begeleiding middels ICT wordt in alle onderwijsvormen ingezet.
- Jeugdbegeleidingscentra bieden begeleiding aan leerlingen in de basisschool en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. In Denemarken vormen de basisschoolperiode en de onderbouw van het voortgezet onderwijs één onderwijsvorm. Leerlingen tussen de 6 en 16 gaan naar deze vorm van onderwijs. De jeugdbegeleidingscentra bieden onderwijsprogramma's aan gericht op loopbaanontwikkeling en zijn gesitueerd buiten de scholen. Begeleiders van de centra hebben wel vaste dagen en tijden dat ze op de scholen aanwezig zijn.

¹ In deze voorverkenning richten we ons op de volgende onderwijssoorten: vo, mbo en ve

- Regionale begeleidingscentra verzorgen loopbaanbegeleiding van leerlingen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en in het beroepsonderwijs. De centra zijn buiten de scholen gesitueerd. Begeleiders van de centra hebben wel vaste dagen en tijden dat ze op de scholen aanwezig zijn. Daarnaast is er in deze onderwijsvorm loopbaanbegeleiding geïntegreerd in het onderwijs, erop gericht dat leerlingen hun schoolloopbaan goed voltooien en zich voorbereiden op vervolgonderwijs.
- Regionale begeleidingscentra verzorgen ook loopbaanbegeleiding aan volwassen studenten in het hoger onderwijs. Bij studenten in het volwassenenonderwijs is er sprake van begeleiding geïntegreerd in het onderwijs, gericht op het voltooien van de scholing en het begeleiden van toekomstige studenten. Banencentra verzorgen de begeleiding (binnen zekere kaders) voor werkzoekende volwassenen. Zogenaamde VEU-centra verzorgen begeleiding binnen korte scholingsprogramma's voor volwassenen en bij het algemeen vormend volwassenenonderwijs.

Zweden: In Zweden is er sprake van loopbaanbegeleiding binnen de scholen én vanuit lokale begeleidings- en informatiecentra. De wet op Onderwijs bepaalt dat leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en de volwasseneneducatie toegang moeten hebben tot begeleiding om tot goed gefundeerde keuzes voor hun toekomst te kunnen komen. Loopbaanbegeleiders zijn werkzaam binnen de scholen. In de lokale begeleidings- en informatiecentra zijn alle burgers met vragen rondom opleiding en werk welkom.

Noorwegen: In Noorwegen wordt loopbaandienstverlening zowel binnen als buiten de scholen verzorgd. In de bovenbouw van het voortgezet onderwijs is er op iedere school een loopbaanbegeleider. Alle leerlingen hebben wettelijk recht op begeleiding volgend uit hun individuele behoeftes. Duale studenten en volwassenen hebben dat recht niet. Er zijn wel loopbaancentra voortkomend uit samenwerking tussen schoolbesturen andere organisaties zoals arbeidsbureaus. De doelgroep van deze centra zijn volwassenen. De begeleiders werkzaam in deze centra ondersteunen ook de begeleiders die werkzaam zijn binnen de scholen.

Ierland: In Ierland is er binnen de scholen loopbaanbegeleiding vanaf het voortgezet onderwijs. Op elke school voor voortgezet onderwijs en (voorbereidend) beroepsonderwijs is een loopbaanbegeleider werkzaam, het aantal uren afhankelijk van de leerlingenpopulatie van de school. Buiten de scholen is er loopbaandienstverlening door Jeugdinformatiecentra gericht op informatie over opleidingen, arbeidsmarkt en gemeentelijke voorzieningen voor jonge mensen. Ook zijn er verspreid over het land begeleidingscentra gericht op begeleiding van en advies aan deelnemers in de volwasseneneducatie.

Estland: In Estland is er binnen het voortgezet onderwijs aandacht voor loopbaanbegeleiding binnen het nationale curriculum, middels het thema 'leven lang leren en loopbaanplanning'. Daarnaast is er een facultatieve module loopbaaneducatie die scholen kunnen aanbieden. In sommige scholen is er de functie van loopbaancoördinator. Curricula in het beroepsonderwijs hebben ook een aparte module gericht op loopbaan en loopbaan thema's die in andere modules naar voren komen.

Buiten het onderwijs is er een nationaal netwerk van begeleidingscentra, gericht op leerlingen van 7-26 jaar. Loopbaandiensten worden verzorgd op locatie van de centra maar ook binnen de scholen (basisonderwijs, voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs).

3.2 Verantwoordelijkheid voor LOB in het onderwijs

Denemarken: De regionale begeleidingscentra vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Hoger Onderwijs en Wetenschap. De jeugdbegeleidingscentra, begeleiding middels ICT en de VEU-centra vallen onder het ministerie van Educatie.

Zweden: De loopbaanbegeleiders binnen de scholen vallen onder de verantwoordelijkheid van de scholen, en daarmee onder het ministerie van Onderwijs en Onderzoek. Ook het Zweeds nationaal Onderwijsbureau en de Onderwijsinspectie hebben verantwoordelijkheid voor loopbaanbegeleiding in de scholen.

De lokale begeleidings- en informatiecentra vallen onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten waar de centra gevestigd zijn.

Noorwegen: Schoolbesturen zijn de verantwoordelijken voor het aanbieden van begeleidingsdiensten aan hun leerlingen.

Ierland: Schoolbesturen zijn de verantwoordelijken voor het aanbieden van begeleidingsdiensten aan hun leerlingen.

Estland: Omdat loopbaaneducatie deel uitmaakt van de curricula van de scholen, valt dit aanbod onder verantwoordelijkheid van de scholen zelf.

3.3 Doelgroepen LOB in het onderwijs

Denemarken: Doelgroepen waar specifiek begeleidingsaanbod voor is voorzien in Denemarken:

- leerlingen in het basisonderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs;
- leerlingen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs;
- volwassenen in het hoger onderwijs;
- volwassenen in het volwassenenonderwijs;
- werkzoekende volwassenen.

Zweden: In Zweden bepaalt de Nationale Onderwijswet dat alle leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en de volwasseneneducatie toegang moeten hebben tot begeleiding. Zij zijn doelgroep van het begeleidingsbeleid van de scholen. Burgers zijn de doelgroep van de lokale begeleidings- en informatiecentra.

Noorwegen: In Noorwegen bepaalt de Onderwijswet dat alle leerlingen (t/m ?? jaar) recht hebben op loopbaanbegeleiding. Zij zijn doelgroep van het begeleidingsbeleid van de scholen. Volwassenen en duale studenten hebben dat recht niet. Zij zijn doelgroep van het begeleidingsbeleid van de loopbaancentra die voortkomen uit regionale samenwerkingen.

Ierland: In Ierland hebben leerlingen vanaf het voortgezet onderwijs recht op loopbaanbegeleiding, volgens de Onderwijswet. Voor leerlingen in het basisonderwijs is er formeel geen loopbaanbegeleiding. Deelnemers aan het volwassenenonderwijs zijn sinds 2000 een doelgroep van loopbaanbegeleiding, vanuit het Adult Educational Guidance Initiative (AEGI).

Estland: In de wetgeving waarin de nationale curricula zijn vastgelegd zijn geen specifieke doelgroepen geformuleerd. Het betreft hier leerlingen in het voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. De centra binnen het nationaal netwerk van begeleidingscentra kennen als doelgroep kinderen en jongeren van 7-26 jaar, met focus op de transitie momenten in het onderwijs.

3.4 LOB-diensten in het onderwijs

Denemarken: De jeugdbegeleidingscentra verzorgen begeleiding aan kinderen en jongeren tot 25 jaar, die het voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs niet hebben afgerond. De dienstverlening is gericht op de overgang van het verplichte deel van het onderwijs (6-16 jaar) naar de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs.

De regionale begeleidingscentra verzorgen begeleiding aan jongeren en volwassenen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het hoger onderwijs. Ook wordt er begeleiding gegeven aan jongeren en volwassenen buiten het onderwijssysteem, die willen instromen in het hoger onderwijs.

Begeleiding middels ICT wordt verzorgd voor alle doelgroepen binnen en buiten het onderwijs, gericht op mogelijkheden in onderwijs en loopbaan.

Zweden: De loopbaandienstverlening voor leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en de volwasseneneducatie bestaat uit activiteiten gericht op het begeleiden van individuele leerlingen om hun eigen capaciteiten in beeld te brengen, mogelijkheden voor opleiding en loopbaan te verkennen en persoonlijke doelen te stellen.

Noorwegen: De loopbaancentra buiten de scholen verzorgen individuele begeleidingsgesprekken als ook groepssessies gericht op loopbaan.

Ierland: De loopbaandienstverlening voor leerlingen vanaf het voortgezet onderwijs bestaat uit zogenaamde begeleidingsprogramma's. Iedere school is verantwoordelijk voor het eigen begeleidingsprogramma. De loopbaanbegeleider van de school heeft er de eerste verantwoordelijkheid voor, en werkt samen met managers, zorgmedewerkers etc.

Begeleidingsprogramma's bestaan uit:

- een programma voor sociale, persoonlijke en gezondheidseducatie;
- stages en werkervaringsprogramma's;
- modules gericht op beroepsvoorbereiding, arbeidsmarkt en ondernemen.

Estland: Binnen de scholen (voortgezet en beroepsonderwijs) zijn er modules loopbaaneducatie en thema over loopbaan die in verschillende modules naar voren komen. Deze modules en thema's zijn opgenomen in de nationale curricula, waar de scholen uitvoering aan geven.

De centra in het nationale netwerk bieden zes soorten dienstverlening aan: loopbaaninformatie verstrekken, loopbaanbegeleiding, psychologische ondersteuning, sociaal-pedagogische ondersteuning, ondersteuning gericht op het speciaal onderwijs en spraaktherapie.

3.5 Inzet van ICT bij LOB diensten in het onderwijs

Denemarken: In Denemarken wordt loopbaandienstverlening middels ICT ingezet voor alle doelgroepen. Een belangrijke website is www.ug.dk, de nationale portal voor loopbaanbegeleiding,

waar instrumenten zijn t.b.v. keuzes en mogelijkheden in onderwijs, opleiding en arbeidsmarkt. Er kan bijvoorbeeld contact worden opgenomen met een loopbaanbegeleider via chat, sms, telefoon, e-mail, Facebook, twitter en er worden korte webinars aangeboden. Begeleiders zijn zeven dagen per week bereikbaar in de ochtend, middag en avond. Deze vorm van begeleiding is gestart in januari 2011. De instrumenten op www.ug.dk zijn geïntegreerd in de begeleiding van jeugdbegeleidingscentra en regionale begeleidingscentra. Deze centra informeren hun doelgroepen ook actief over de mogelijkheden van begeleiding middels ICT. Verder hebben sommige scholen tools op hun websites om hun bezoekers te helpen met keuzes in het opleidingsaanbod.

Zweden: In Zweden is de website www.Utbildningsinfo.se (www.Educationinfo.se) een belangrijke website voor studenten, ouders en professionals in het onderwijs. Er is o.a. een zoekfunctie voor opleidingen in Zweden, een online loopbaanbegeleidingstool en een beschrijving van het Zweedse onderwijssysteem. Ook bestaat er in Zweden het online programma 'Välj och Planera' (kies en plan), met verschillende tools, zoals oefeningen en voorbeelden gericht op bewustzijn over belangrijke loopbaankeuzes. Het kan zelfstandig of met behulp van een begeleider worden doorlopen.

Daarnaast zijn er een aantal websites die mogelijkheden bieden te chatten en/of bellen met loopbaanbegeleiders. De chatfuncties zijn veelal een aantal dagen in de week op bepaalde dagen beschikbaar. Deze websites zijn in beheer van bepaalde gemeenten of regio's. Ook in het hoger onderwijs bestaan websites met een chatfunctie met loopbaanbegeleiders.

Noorwegen: Binnen de scholen wordt veelvuldig gebruik gemaakt van digitale reflectie-instrumenten, en bijvoorbeeld van instrumenten om informatie te verzamelen over opleidingsaanbod en arbeidsmarktmogelijkheden. Begeleiding middels ICT (bijvoorbeeld begeleidingsgesprekken via chat) bestaat mogelijk in sommige scholen, maar is niet voldoende ontwikkeld om landelijk geïmplementeerd te worden.

Ierland: Op dit moment wordt in Ierland op nationaal niveau geen begeleiding middels ICT aangeboden. Op het niveau van individuele scholen is er wél aanbod van loopbaandiensten middels ICT, voornamelijk gericht op het aanbieden van informatie aan leerlingen en studenten. Er is vanuit de landelijke overheid geen gericht beleid op de inzet van ICT bij loopbaanbegeleiding in het onderwijs.

Estland: In Estland wordt ICT gebruikt om informatie aan te bieden over opleidingen en loopbaan. Er wordt geen begeleiding middels ICT aangeboden. Het nationale netwerk van begeleidingscentra heeft website ontwikkeld, www.Rajaleidja.ee, waarop men loopbaaninformatie en reflectietools vindt. Informatie over beroepen is beschikbaar op www.ametid.rajaleidja.ee.

3.6 Initiatief voor inzet van ICT in LOB in het onderwijs

Denemarken: Het Ministerie van Onderwijs heeft de website www.ug.dk gelanceerd. Het ministerie voor Hoger Onderwijs en Wetenschap heeft ook een coördinerende rol in het systeem van loopbaanbegeleiding. De initiatieven voor begeleiding middels ICT, volgen uit de wet op begeleiding die in Denemarken van kracht is en tot doel heeft jonge mensen aan te moedigen onderwijs te volgen. Zie voor meer informatie [dit](#) artikel.

Zweden: Initiatieven voor inzet van ICT bij loopbaandienstverlening komen van scholen, gemeenten en regio's.

Noorwegen: Het initiatief voor de inzet van ICT bij loopbaandienstverlening komt ministerie van Onderwijs.

Ierland: Initiatieven op het terrein van inzet van ICT in loopbaandienstverlening komt van individuele scholen. Er is geen initiatief op dit terrein vanuit de landelijke overheid.

Estland: Loopbaaneducatie en -begeleiding maakt deel uit van de nationale curricula in het voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs. Daarmee is het initiatief voor inzet van ICT bij LOB verbonden met het gebruik van ICT in het onderwijs in brede zin. De organisatie voor informatietechnologie voor het onderwijs is erop gericht dat leerlingen een bepaald niveau van digitale vaardigheden hebben en dat er voldoende digitale leer materiaal wordt ontwikkeld en verspreid.

In het nationale netwerk van begeleidingscentra is een speciale afdeling verantwoordelijk voor het inzet van ICT bij loopbaanbegeleidingsdiensten.

3.7 Aandeel van ICT bij LOB in het onderwijs

Geen van de respondenten geeft aan dat er een percentage te noemen is voor het aandeel van ICT in de loopbaandienstverlening in het onderwijs. Wel is zichtbaar dat er duidelijke verschillen zijn in de positie van ICT in begeleiding; in Denemarken maakt de nationale portal en de mogelijkheden om via sociale media contact op te nemen met begeleiders een belangrijk deel uit van de dienstverlening en is het geïntegreerd in de processen van begeleidingscentra. In andere landen is men minder ver en zal het aandeel van ICT in de loopbaandienstverlening lager liggen.

4. Conclusies

De inzet van ICT in loopbaandienstverlening is in een aantal van de bevroegde landen in mindere of meerdere mate aanwezig en enigszins geïntegreerd in het systeem van begeleiding in het onderwijs. Conclusies zijn dat vrijwel alle bevroegde landen over een nationale website of portal beschikken waar informatie over opleidingen en loopbaan gevonden kan worden. Op dergelijke websites zijn vaak ook één of meer online tools beschikbaar, gericht op het maken van goed gefundeerde loopbaankeuzes. Chatfuncties worden de laatste jaren meer en meer aangeboden, waarbij gesteld kan worden dat er grote verschillen zijn in de organisatie (centraal of regionaal/lokaal) en uitvoering (beschikbaarheid van de functie). De chatfunctie is met name gericht op jongeren die gewend zijn aan het communiceren middels chat in hun persoonlijk leven en daarmee op de laagdrempeligheid en het ruime bereik van loopbaandienstverlening. Initiatieven voor het gebruik van ICT in begeleiding komen met name vanuit de voor het onderwijs verantwoordelijke ministeries, als ook van individuele scholen of gemeenten die informatie verstrekken aan hun doelgroepen. Over het aandeel van ICT in de loopbaandienstverlening in de bevroegde landen is geen duidelijkheid te geven. Er bestaan grote verschillen: van nauwelijks aanwezige initiatieven op gebied van ICT in loopbaandienstverlening tot breed gefundeerde landelijke initiatieven. Wel wordt helder dat er in de meeste landen een ontwikkeling gaande is naar bredere dienstverlening middels ICT: van puur informatie verstrekken naar bijvoorbeeld online reflectietools en oefeningen, tot vele mogelijkheden voor multi-synchroon contact tussen

doelgroep en begeleiders, en uiteindelijk een sterkere integratie van ICT tools in de verder loopbaandienstverlening.